

לפרשת יתרו – תשע"ד

עשרת הדברות ותורה שבעל פה

דר' עודד שויירמן

בפרשת השבוע נידון בהרחבה מעמד הר סיני ובשיאו קבלת עשרת הדברות – שהם מעיקרי האמונה היהודית שנאמרו ישירות ע"י הקב"ה לעם במעמד מכונן. בפרקי אבות פרק א כתוב: "משה קיבל תורה מסיני, ומסרה ליהושע, ויהושע לזקנים, וזקנים לנביאים, ונביאים מסרו לאנשי כנסת הגדולה." על-פי הרב אליהו בן אמוזג שחי במאה ה-19 בצרפת ["מבוא לתורה שבעל-פה"], ה' נתן את כל התורה למשה בעל-פה, ובכל דור כתבו חלקים ממנה לפי הצורך. בתקופת משה רבנו נכתבו חמישה חומשי התורה – שכוללים רק חלק מההלכות שנמסרו למשה בסיני, ושאר ההלכות נשארו בעל-פה; בתקופת יהושע נכתב ספר יהושע – שכולל הלכות נוספות (למשל בעניין ערי המקלט); וכן הלאה. יש הלכות שנשארו בעל-פה עד תקופת המשנה ונכתבו במשנה, יש הלכות שנשארו בעל-פה עד תקופת התלמוד ונכתבו בתלמוד, ויש הלכות שנשארו בעל-פה עוד מאות שנים ונכתבו רק בדורות האחרונים (למשל ההלכות הקשורות לצורה המדוייקת של התפילין).

אחד מעקרונות היהדות הוא שכל המצוות ניתנו בסיני וכתות שלא האמינו בכך נעלמו או נטמעו עם השנים, כגון הצדוקים והבייתוסים. התורה שבכתב נכתבה בקיצור רב, לעתים רמז דק בפסוק כולל בתוכו מסרים רבים, הלכות ופרקי הגות. התורה שבעל פה מרחיבה את היריעה, מבארת את ההלכות ומבהירה אותן. ללא התורה שבעל פה היו נותרים דברי התורה שבכתב כספר חתום

האחידות הקיימת בפרטי המצוות שאינם מפורשים בתורה אצל כל ישראל ללא קשר למוצאם הגאוגרפי מוכיחה כי גם הם ניתנו במעמד הר סיני. אפשר לראות שמנהגים שמקורם אינו בהר סיני מבדילים בין עדות שונות ולכן אינם אחידים. לעיתים אנשים נוטים לאמץ מנהגים שמקורם מאוחר ולהקפיד עליהם יותר ממצוות שניתנו למשה בהר סיני.

למרות שכל התורה שבכתב ובע"פ נאמרה בסיני, לעשרת הדברות יש מקום של כבוד ביהדות, והן כוללות 5 מצוות שבין אדם לחברו ו5 מצוות שבין אדם למקום {כולל שבת וכיבוד הורים}. אם משווים את עשרת הדברות ל7 מצוות בני נוח [איסור עבודת אלילים, איסור "ברכת ד', "איסור רצח, איסור גילוי עריות, איסור גזל, איבר מן החי ומצוות דינים] ניתן לראות שהאיסורים שבין אדם לחברו דומים וברורים מאליהם. מה שנוסף הם הציווי אנכי ה', לא תשא, מצוות כיבוד אב ואם ושמירת שבת. בציוויים אילו הקב"ה מייחד את עם ישראל כעם מיוחד. עם שהקב"ה בחר בו לעם והוכיח זאת ע"י הוצאתו מארץ מצרים – עובדה שכל העם מכיר והיה עד לה. הקב"ה דורש לייחד את שמו ולא להשתמש בו לשווא. על מנת לייחד את עם ישראל הוא מעניק לבני ישראל את השבת שהיא מצווה ייחודית לעם ישראל. ואכן השבת מיחדת את עם ישראל משאר העמים עד היום. למרות שדתות אחרות ניסו לחקות את היהדות וקבעו ימים אחרים (שישי-מוסלמים וראשון-נוצרים) המקור ללא ספק עולה על החיקוי.